

SZÁJÜREGI BETEGSÉGEK ÉS AZ ÁLTALÁNOS EGÉSZSÉGÜGYI ÁLLAPOTOT BEFOLYÁSOLÓ FAKTOROK KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉSEK

PhD disszertáció

Dr. Kárpáti Krisztina

Témavezetők:

Prof. Dr. Radnai Márta

Prof. Dr. Rakonczay Zoltán

Szegedi Tudományegyetem

Fogorvostudományi Kar

Fogszabályozási és Gyermekfogászati Tanszék

Szeged

2020

I. BEVEZETÉS

Az szájüregi betegségek egyik általános jellemzője, hogy hatékony megelőző intézkedések léteznek a kialakulásuk ellen, illetve, hogy hatékonyan kezelhetők a betegség korai szakaszában. Az elmúlt néhány évtizedben széles körben tanulmányozták, hogy a rossz szájüregi egészség hátrányosan befolyásolhat számos szisztémás állapotot és betegséget. Szignifikáns összefüggést találtak az ínygyulladás vagy a parodontitis kialakulása és szisztémás betegségek, például szív- és érrendszeri megbetegedések, 2-es típusú cukorbetegség, légzőszervi betegségek, gyulladással járó bélbetegségek között, és akár a koraszülést és más szisztémás gyulladással járó betegségeket is befolyásolhatnak.

Az ABO vércsoport antigének (ABGA-k) a vörösvértestek membránjának szerves részét képezik, és ezek az antigének a testfolyadékokban is expresszálódnak. A lakosság kb. 70-80%-a választja ki az ABGA-kat a nyálban és más testfolyadékokban. A betegeket az úgynevezett „szekretor státusz” jellemzi, nevezetesen a pácienseket fel lehet osztani a nem szekretorok és a szekretorok csoportjába. A beteg szekretor státusa feltehetőleg befolyásolja a szájüregi betegségek kialakulását. Feltételezhető, hogy az ABO vércsoportok és az Rh faktor kockázati tényezők lehetnek a parodontális betegségek kialakulásában. Emellett más tanulmányok összefüggést mutattak bizonyos egyéb betegségek és a szekretoros státusz között, pl. a miokardiális infarktus, neurózisok, a depresszió, a retinoblasztóma, a hólyagkarcinóma, a hasnyálmirigy-, gyomor- és különféle szájüregi daganatok kialakulásában.

A meddőség világszerte több mint 45 millió párt érint, ami a reprodukív korú párok 15%-ának felel meg. A legfrissebb becslések azt mutatták, hogy az esetek kb. 40–50%-ában a meddőség férfi tényezői felelősek a fogamzás elmaradásáért. A férfi meddőség diagnosztizálása továbbra is kihívás, mivel az esetek kb. egyharmadában a meddőség oka az alapos vizsgálat ellenére továbbra sem ismert. Továbbá feltételezhető, hogy a parodontitis befolyásolja a reprodukív rendszer élettani funkcióit, ami a meddőséghez vezethet. Feltételezhető, hogy a parodontitis hozzájárulhat az idiopátiás patospermiához, a sperma minőségének csökkenéséhez, a szubfertilitáshoz és a meddőséghez.

II. CÉLKITŰZÉS

Kutatásaim célja az egészséggel összefüggő különféle tényezők és a fogak ,fogágy és a szájüreg egészsége közötti összefüggések vizsgálata volt, különös tekintettel azokra a tényezőkre, melyeket Magyarországon korábban még nem vizsgáltak. Kutatásunk során megvizsgáltuk az ABO-szekretor státusz és a gyermekek/serdülők fogászati státuszának összefüggését, annak érdekében, hogy ismereteinket bővítsük a helyi vizsgálatokból származó adatokkal.

Hasonlóképpen, a parodontális betegségek és a patospermiák közötti lehetséges összefüggést világszerte csak alig vizsgálták és egyetlen korábbi vizsgálat sem összpontosított az idiopátiás meddőségű férfi betegek alcsoportjára a parodontális státusz és a spermogram paraméterei összefüggésben. Ezért a férfiak meddősége és parodontális státusza közötti potenciális kapcsolat feltárására irányuló vizsgálat alkotta a kutatás második részét.

A kutatás célkitűzései az alábbiak:

1. A kariesz kialakulása és a szájhygiénés státusz a gyermekek és serdülők körében Magyarország déli részén
2. Az ABGA expressziójának (azaz a szekréción státusznak) lehetséges hatásainak értékelése a kariesz kialakulására a vizsgált populáció körében
3. Idiopátiás férfi meddőségben szenvedő felnőtt férfi betegek ondómintáinak minőségi és mennyiségi elemzése
4. Sperma rendellenességek és a parodontális állapot esetleges összefüggésének vizsgálata

III. ANYAG ÉS MÓDSZER

A. Kutatásetika

Mindkét vizsgálati protokollt a Szegedi Tudományegyetem Regionális Orvosbiológiai Kutatásetikai Bizottsága jóváhagyta (jegyzőkönyv száma: 0420/2009 gyermekek/serdülők vizsgálat és 97/2010 felnőtt férfiak vizsgálat), és követték a Helsinkii deklarációban foglaltakat. A résztvevőket (és gyermekek és serdülők esetén a szülőket) szóbeli és írásbeli formában tájékoztattuk a tanulmány céljairól, kockázatairól és módszereiről. Ezen információk kézhezvételekor a résztvevők (felnőtt férfi betegek esetén) vagy a résztvevők szülei (gyermekek és serdülők esetén) felkérést kaptak arra, hogy a tájékoztatás után beleegyezést adjanak a részvételhez egy hozzájárulási űrlap aláírásával.

B. A kutatás helyszíne és a vizsgált populáció

A vizsgálatban egészséges iskolás gyermekek (köztük 6-18 éves gyermekek és serdülők) vettek részt, akik az évente megszervezett fogászati egészségügyi szűrővizsgálaton jelentek meg. A résztvevők számát a szűrővizsgálaton való megjelenési, a részvételi hajlandóság és a kizárási kritériumok határozták meg. A vizsgálatokat a Szegedi Tudományegyetem Fogorvostudományi Karának Fogszabályozási és Gyermekfogászati Tanszékén, 2011. január 1. és december 31. között végeztük.

A meddőség vizsgálatára felnőtt férfi (18 év feletti) betegek 2010. október 1. és 2013. július 30. között kerültek bevonásra. A vizsgálat helyszíne a Szegedi Tudományegyetem Szülészeti és Nőgyógyászati Klinikájának Andrológiai Ambulanciája volt. A szociodemográfiai adatokat (életkor, lakhely, legmagasabb iskolai végzettség és az akkori munkahely), valamint az életmódbeli tényezőkkel (testtömeg-index, dohányzás, alkoholfogyasztás és kábítószer használat) kapcsolatos információkat önkéntes kérdőív segítségével gyűjtöttük, majd andrológiai és parodontális vizsgálatok következtek

C. Résztvevők kizárására vonatkozó kritériumok

Az első vizsgálatba csak olyan egészséges gyermek/serdülő alanyokat vontunk be, akiknek nem volt más orális vagy szisztémás betegsége. Ezen kívül a vizsgálatokból történő kizárási kritériuma volt bármiféle gyógyszer *per os* szedése a nyál mintavételkor (az eredmények torzulásának elkerülése miatt).

A második vizsgálatba csak idiopátiás meddő felnőtt férfiakat vontunk be. A következő kizárási kritériumokat határoztuk meg: varicocele vagy herék mikrolitiasisa (ultrahang vizsgálatral megerősítve); hipogonadizmus (hormonális mérésekkel igazolva); genetikai rendellenességek (kromoszóma-elemzéssel vagy molekuláris genetikai vizsgálatokkal meghatározva) vagy nemi úton terjedő betegség tünetei. Az azoospermiában szenvedő betegeket (akiknek nem voltak kimutatható spermiumai az ejakulátumban) szintén kizártuk az ondóvezeték elzáródásának vagy a herék súlyos rendellenességének lehetősége miatt.

C. A kariesz -előfordulás és a szájhigiéné vizsgálata a gyermekek és serdülők körében

A karieszes/hiányzó/tömött fog-indexek (dmf-t / DMF-T) kiszámításához szükséges adatokat a rutin fogászati állapotfelmérés részeként gyűjtöttem. A kapott dmf-t/DMF-T indexet a WHO kritériumok(1997) alapján értékeltem. A white spot léziókat nem vettem figyelembe. Greene és Vermillion (1964) iránymutatásai alapján kiszámítottuk az egyszerűsített szájhigiéné mutatót (OHI-S). Az OHI-S számítását ugyanazon személy végezte, a szekretor státusának meghatározása előtt, ezért az értékelést végző fogorvos nem ismerte a státuszt.

E. Parodontális státusz vizsgálata felnőtt férfi betegekben

A plakk mennyiségét 0–3 skálán rögzítettük a „Ramfjord” fogakon (16, 21, 24, 36, 41, 44) foganként négy különböző felületén, Silness és Løe (1964) által meghatározott kritériumok szerint. Ha egy Ramfjord fog hiányzott, megvizsgáltuk a szomszédos moláris, premoláris fogat vagy a középső metszőfogat. A szondázási mélységet (PD) az egyes fogak vonatkozásában hat helyen (mesiobuccalis, centrobuccalis, distobuccalis, mesiolingualis, centrolingualis és distolingualis) mértük milliméterskálájú Michigan parodontális szonda segítségével (Hu-Friedy, Chicago, IL, USA). A PD értékeket milliméterben rögzítettük, és lefelé kerekítettük a teljes milliméterre. A szulkusz vérzést szondázáskor (BOP) pozitívnak minősítettük, ha a vérzés a fog bármely pontján végzett szondázás után 15 másodpercen belül történt. A fogköveket dichotóm módon jelentettük, pozitívként vagy negatívként. A hiányzó fogak számát szintén regisztráltuk. A rossz parodontális státuszt úgy határoztuk meg, hogy a szondázási mélység ≥ 4 mm és BOP a fogak $\geq 50\%$ -ánál. A parodontális vizsgálatból kihagytuk azokat a bölcsességfogakat és gyökereket, ahol lehetetlen volt a PD mérése. A fogászati vizsgálatokat fogorvosok végezték, akik kellő tapasztalattal rendelkeztek a parodontális vizsgálatok elemzésében.

D. ABO vércsoportok és szekretor státusz meghatározása

Az ABO szekretor státusát a Vidas és mtsai (1999) által leírt protokoll alapján határoztuk meg. Minden gyermektől/serdülőkortól nem stimulált nyálat (3-4 ml) gyűjtöttünk tesztcsövekbe. Egy üvegtölcsért -amelynek belsejében egy darab nedvszívó papír volt- behelyeztük a kémcsőbe, és a résztvevőket felkértük, hogy percenként egyszer vagy kétszer köpjenek bele a tölcsérbe. Ennek az eljárásnak a segítségével a szükséges mennyiségű nyál összegyűjthető volt. A tölcsér belsejében levő adszorbens papír kiszűrte a szennyeződések. A nyálgyűjtésre reggel vagy kora délután került sor, legalább 2 órával az utolsó étkezés vagy a fogmosás után. Az összegyűjtött nyálmintákat lezártuk, forrásban lévő vízbe helyeztük 10-20 percre az enzimek inaktiválása céljából. A mintákat ezután 3000 percenkénti fordulatszámmal 5 percig centrifugáltuk, majd a felülúszót leválasztottuk. Megvizsgáltuk az ABO vércsoport antigénjeit (a nyálmintákat vagy azonnal feldolgoztuk, vagy felhasználásig -80°C-on tároltuk) hemagglutináció-inhibíció próbával, megfelelő antiszérummal, az alábbi reagensek felhasználásával: Anti-A, Anti-B, Anti-H, Sifin® Berlin, Németország; ALBA Anti-A, Anti-B, Anti-H vércsoportosító reagensek (Alba Bioscience®, Edinburgh, Egyesült Királyság).

A hemagglutináció-inhibíció próbát az alábbi módon végeztük: a nyálmintákat 1:2 arányban hígítottuk, míg az A-, B- és H-antiszérumot 1:8 arányban hígítottuk. A nyál és a

reagensek hígításához steril desztillált vizet használunk. A hígított nyálmintákat és az antiszérumot ezután elkevertük a kémcsövekben, és nedves kamrában tároltuk 10 percig. Az inkubációs periódus után minden csepp mintába 1-2 csepp 2-3% -os eritrocita oldatot adtunk, és az eredményt rögzítettük. A hemagglutinációs reakció az ABO antigéntermelés hiányát jelezte. A le nem zajló reakció kimutatta az antigének jelenlétét a nyálmintákban, mivel az utóbbi esetben az antigén-antitest komplexek már kialakultak, amikor a megfelelő antiszérumot a nyálhoz adtuk. Nem szekretorok esetén nem volt megfigyelhető reakció. A vizsgálati populációt két csoportra osztottuk a fogazatuk alapján (vegyes vagy maradó fogazati csoportokra), amelyeket a szekretor és a nem szekretor alcsoportokban határoztunk meg. A vegyes fogazatú csoportban a résztvevők mind tejfogakkal, mind maradó fogakkal rendelkeztek, a maradó fogazati csoportban a résztvevőknek csak maradó fogaik voltak. Az adatok elemzését ennek a csoportosításnak megfelelően végeztük.

E. Ondó analízis

A felnőtt férfi betegektől gyűjtött ondót az Egészségügyi Világszervezet az emberi sperma vizsgálatára és feldolgozására vonatkozó laboratóriumi kézikönyvének kritériumai szerint elemeztük és osztályoztuk. 3-5 napos absztinencia után az ondómintákat maszturbálással és ejakulációval nyerték laboratórium közelében lévő intim helyiségben üvegedényekbe gyűjtve. A mintákat szobahőmérsékleten (22-25° C) tároltuk. Az ondó vizsgálatát a magömlést követő 1 órán belül kezdtük meg. A spermium koncentrációt, az összes spermiumszámot, a spermium mozgását, a progresszív és nem progresszív motilitást fáziskontraszt mikroszkóppal értékeltük 200x nagyítás mellett Makler® számlálókamrában (FertiCAD Kft., Budapest, Magyarország), a WHO laboratóriumi kézikönyve szerint. A spermium sejtek morfológiáját 1000x nagyítás mellett meghatároztuk olajos immerzió mellett, Diff-Quik festés után (Diff-Quik festőkészlet, Medion Diagnostics AG, Dűdingen, Svájc). A progresszív motilitást az aktívan mozgó spermatozoidok arányában határoztuk meg. A nem progresszív motilitást a mozgó spermatozoidok százalékában határoztuk meg, a progresszió hiányában. A teljes motilitást a progresszív és a nem progresszív motilitás összegeként határoztuk meg. A normozoospermiát a WHO referenciaértékei által meghatározott normál ejakulációs paraméterek alapján határoztuk meg: hímivarsejtsejt-koncentráció legalább $15 \times 10^6/\text{ml}$; a teljes ejakulált spermiumszám $39 \times 10^6/\text{ejakulátum}$ vagy annál nagyobb; teljes motilitás legalább 40%; progresszív motilitás legalább 32%. A kriptozoospermiát akkor diagnosztizáltuk, amikor a hímivarsejtek nem voltak megfigyelhetőek friss készítményben, de láthatóak voltak centrifugált pelletben. A teratozoospermia kritériuma: a normál morfológiájú spermiumok aránya 4% alatt volt. Oligozoospermia (spermakoncentráció $<15 \times 10^6/\text{ml}$) vagy asthenozoospermia (progresszív motilitás $<32\%$) esetén vérmintákat vettünk a hormonszint mérésére, és a here ultrahangvizsgálatát is elvégeztük. Az $1 \times 10^6/\text{ml}$ vagy alacsonyabb hímivarsejt koncentráció esetén karyotipizálás, illetve az Y kromoszóma AZF régióinak mikrodéliójának (AZFa/sY84,86, AZFb/sY127,134/, AZFc/sY254,255/ régiók) kariotípus-meghatározását is elvégeztük. Az oligozoospermia, az asthenozoospermia, a kriptozoospermia és a patológiás sperma csoport (bármilyen sperma rendellenességgel járó férfiak) fogászati paramétereit összehasonlítottuk a normozoospermiás férfiakkal (kontrollcsoport). Az oligo-asthenozoospermiában szenvedő betegeket mind az oligozoospermia, mind az asthenozoospermia csoportban figyelembe vettük. A fogorvosok számára nem álltak rendelkezésre információk a beteg andrológiai állapotáról.

F. Statisztikai analízis

A változók normalitását Kolmogorov – Szmirnov tesztekkel vizsgáltuk. Mivel adataink nem feleltek meg a normál eloszlás kritériumainak, a nem-paraméteres Mann-Whitney U teszteket használtuk a csoportok közötti összehasonlításához. A dmf-t/DMF-T és az OHI-S közötti összefüggés mértékének meghatározásához χ^2 tesztet használtunk. Ha az adatok nem feleltek meg a χ^2 teszt feltételrendszerének, akkor Fisher exact tesztjét (FET) használtuk. A statisztikai szignifikancia szintjét $p < 0,05$ -re állítottuk. A statisztikai elemzéseket az IBM SPSS Statistics for Windows 17.0 szoftver segítségével végeztük. Mann-Whitney U teszteket alkalmaztunk a folyamatos változók összehasonlítására az eset-kontroll státuszától függően (patospermia vs. normál esetek és rossz parodontális állapot vs. egészséges parodontális állapot). A statisztikai szignifikanciát $p=0,05$ szinten határoztuk meg. A folyamatos változók esély-hányadosát egyváltozós logisztikus regresszióval értékeltük. A befolyásoló tényezőket (életkor, dohányzási állapot és testtömeg-index) a logisztikus regressziós elemzések során figyelembe vettük. Ezen felül annak biztosítása érdekében, hogy a kapott mintázat statisztikailag értékelhető/megbízható eredményeket kapjon, *post-hoc* teljesítményelemzést is végeztünk. A dmf/DMF összehasonlítások *post-hoc* teljesítményelemzését a G* Power-ben (Universität Kiel, Kiel, Németország) végeztük.

IV. EREDMÉNYEK

Összességében $n=130$ egészséges iskolás gyermeket (beleértve $n_{\text{fiú}}=60$, $n_{\text{lány}}=70$ résztvevőt) vontunk be a vizsgálatba. A résztvevők mind kaukázusi rasszhoz tartoztak, homogén társadalmi-gazdasági háttérrel. Az adatokat fogzási típusok és szekretor státusz szerint elemeztük. Az $n=130$ alany közül $n=95$ (73,0%) bizonyult szekretornak, közülük $n=54$ (56,8%) maradó fogazatú (átlagéletkor: 15,63 év; tartomány: 14-18 év) és $n=41$ (43,2%) vegyes fogazatú (tejfog- és maradó fog) volt (átlagéletkor: 9,86 év; tartomány: 6-13 év). Az $n=35$ (26,9%) nem-szekretor közül $n=17$ (48,6%) rendelkezett maradó fogazattal, $n=18$ (51,4%) vegyes t fogazattal. Mindkét fogazati típusban az alanyok körülbelül 40%-a volt kariesz -mentes ($\text{dmf-t/DMF-T}=0$), azonban az arányok jelentősen különböztek, ha figyelembe vesszük a szekretor státuszt. Az ABO antigének eloszlását a szekretorokban az $n=130$ nyálmintából az alábbiak szerint alakult: A: 44,2% ($n=41$); B: 16,8% ($n=16$); AB: 15,8% ($n=15$); O: 23,2% ($n=22$).

Az OHI-S és a dmf-t/DMF-T közötti összefüggés a vegyes fogazati csoportban nem volt statisztikailag szignifikáns, míg a maradó fogazati csoportban szignifikáns összefüggést találtak a két faktor között ($\chi^2(252, N=71) = 346,93, p < 0,0001$). A nemek között a szájhigiénés státuszban szignifikáns különbségeket csak a vegyes fogazati csoportban találtunk ($n_1=33, n_2=30, U=322, p=0,017$, a Mann-Whitney U tesztben). Következésképpen a 6–12 éves korú lányok általában jobb szájhigiéniát mutattak az OHI-S index alapján, mint az azonos életkorban a fiúk (az átlagos OHI-S indexek 0,83 és 1,21). Az maradó fogazati csoportban ezt a különbséget nem figyeltük meg ($n_1=27, n_2=40, U=393, p=0,061$, Mann-Whitney U tesztben). A nemek és a szekretor státusz közötti összefüggés a vegyes fogazati csoportban szignifikáns volt ($p < 0,0001$, Fisher exact tesztben), míg a maradó fogazatiban nem volt szignifikáns összefüggés ($p=0,458$, Fisher exact tesztben). Annak igazolására, hogy a dmf-t/DMF-T összehasonlításokat nem befolyásolja a nemi eltérő szájhigiénia, összehasonlítottuk a szekretor/nem szekretor csoportok nemi alcsoportjai közötti OHI-S-t is. Nem találtunk szignifikáns különbséget egyik nemnél sem (szekretorok és nem szekretorok: [lányok: $n_1=54, n_2=15, U=397, p=0,914$, a Mann-Whitney U tesztben; [fiúk: $n_1=39, n_2=20, U=345, p=0,479$, Mann-Whitney U tesztben]).

Az maradó fogazati csoportban nem voltak statisztikailag szignifikáns különbségek a dmf-t/DMF-T index között a szekretorok és a nem szekretorok között ($n_1=17, n_2=54, U=454,5, p=0,952$, a Mann-Whitney U tesztben). Ugyanakkor statisztikailag szignifikáns különbséget találtunk a dmf-t -ben a szekretor és a nem-szekretor státuszú betegek között a vegyes fogazati csoportban ($n_1=18, n_2=41, U=234, p < 0,05$, Mann-Whitney U tesztben). Annak meghatározására, hogy ez a hatás valamelyik szekretált antigénhez kapcsolódik-e, a dmf-t/DMF-T státusz és az antigén típusok közötti összefüggést számítottuk ki, de szignifikáns összefüggést nem találtunk: ($\chi^2(30, N=41)=23,16, p=0,809$). A vegyes fogazati csoportban a dmf-t/DMF-T átlagértékei szignifikánsan alacsonyabbak voltak a szekréción csoportban ($2,1 \pm 3,46$), mint a nem szekretor csoportban ($3,8 \pm 3,94$). Ha csak a fogászati típusokat hasonlítottuk össze a szekretor státusz figyelembe-vétele nélkül, ez a különbség már nem volt megfigyelhető ($2,60 \pm 3,76, 2,59 \pm 3,13$, vegyes és maradó fogazati csoport).

A vizsgálati időszak alatt $n = 95$ férfit vontunk be vizsgálatba. A résztvevők átlagéletkora 35,1 év volt (tartomány: 23-51 év). $n= 6$ férfi (27,4%) volt dohányos, a férfiak 16,8% -a volt túlsúlyos ($\text{BMI} > 30$). A kilencvenöt résztvevő közül $n=36$ (37,9%) résztvevőben találtunk oligozoospermiát, $n=27$ (28,4%) résztvevőben asthenozoospermiát (ideértve az $n=15$ is, akiknél mindkét rendellenességet azonosítottuk). A kriptozoospermiát az

esetek n=15-ben (15,8%), a férfiak n=32-ben (33,7%) pedig normozoospermiát diagnosztizáltunk. n=63 (66,3%) a betegek legalább egy típusú spermium-paraméter rendellenességgel rendelkeztek. Öt esetben (5,2%) teratozoospermiát találtunk. Az átlagos plakk-index 0,69 volt a patológiás spermium csoportban, míg 0,63 a kontroll csoportban. Az átlagos PD 2,19 mm, a BOP a fogak 55,5% -ánál fordult elő azok között, akik bármilyen spermium-rendellenességgel rendelkeztek, míg ezek a parodontális tényezők a normozoospermiában szenvedő férfiak esetében 1,99, illetve 53,9% voltak. A spermium-rendellenességben szenvedő férfiakban a $PD \geq 4$ mm-nél gyakrabban fordult elő, mint a kontroll csoportban, bár a különbség nem volt szignifikáns (44/69,8%, illetve 18/56,3%). N=62 férfinak volt ≥ 4 mm tasakja, 15 férfi esetében találtunk ≥ 6 mm szondázási mélységet, ami azt jelzi, hogy a résztvevők kétharmadának volt mély tasakja, a betegek csaknem egyhatodának pedig nagyon mély parodontális tasakjaik voltak. Ezen túlmenően a rossz parodontális állapot gyakorisága, azzal jellemezve, hogy a fogak $\geq 50\%$ -ánál szondozásra vérzés jelentkezett és egyidejűleg legalább egy ≥ 4 mm (POB $\geq 50\%$ +PD ≥ 4 mm) tasakja volt, gyakorlatilag ugyanaz volt a sperma patológiás csoportban és a normozoospermia csoportban (50,8%, illetve 50,0%). A rossz parodontális állapot (azaz a vizsgált parodontális paraméterek) nem mutattak szignifikáns kapcsolatot a bármely spermium-rendellenességgel (kripto-, astheno- és oligozoospermia), és nem mutattak szignifikáns kapcsolatot az egyik laboratóriumi spermium-paraméterrel sem, a kontrollokkal összehasonlítva. A teratozoospermia nem mutatott szignifikáns kapcsolatot a vizsgált személyek parodontális állapotával. Érdekes módon az asthenozoospermiában szenvedő férfiaknak volt az legalacsonyabb BOP-értéke az összes vizsgált alcsoport közül.

V. MEGBESZÉLÉS

A. Orális egészség és az ABO szekretor státusz közötti összefüggés

Jelen tanulmányunkban 130 gyermekből és serdülőből álló mintát vizsgáltunk az ország déli régiójában, annak meghatározása érdekében, hogy van-e kapcsolat a kariesz kialakulása és a szekretor státusz között. Fontos hangsúlyozni, hogy ezt a vizsgálatot-tudomásunk szerint hazánkban elsőként foglalkozva ezzel a kérdéssel - feltáró jellegűnek terveztük, ezért az eredményeinket előzetes eredményekként kell értelmezni. Ennek ellenére kutatásunk eredményei jelen tudományterület eredményeinek kiegészítésére alkalmasak.

A vércsoportok százalékos megoszlását tekintve (a nyálba szekretált antigénekből indirekt módon meghatározva) szekretor mintánk a korábban publikált tanulmányok alapján reprezentatív volt a magyar lakosságra vonatkozóan. A szekretorok és a nem szekretorok aránya szintén összhangban volt a korábban közzétett adatokkal. A fogszuvasodás mértékét a dmf-t/DMF-T index segítségével értékeltük, és az egyszerűsített szájhigiéniai indexet (OHI-S) is kiszámítottuk a vizsgált populációra. A Mann-Whitney U tesztet használtuk a dmf-t/DMF-T és az OHI-S összehasonlítására a szekretorok és a nem szekretorok között, a fogazat alapján vegyes és maradó fogazati csoportokra osztva. Az egyetlen jelentős, szekretor státusszal kapcsolatos különbséget a dmf-t/DMF-T-értékekben találtunk, amely szignifikánsan magasabb volt a nem szekretorokban, ami a disszertáció egyik fő megállapítása. A nemek közötti szignifikáns különbséget a szájhigiénében figyeltük meg a vegyes fogazati csoportban, azonban egyik csoportban sem találtunk összefüggést a dmf-t/DMF-T és az OHI-S értékek között. A vegyes fogazati csoportban a nemek közötti szignifikáns különbség szintén érthető, figyelembe véve a lányok fiúkkal szembeni fölényét a szájhigiéné szempontjából ebben a korcsoportban. A fent említett tanulmány fő megállapítását, azaz, hogy vegyes fogazatban az ABO szekretorok esetében kisebb a kariesz előfordulási gyakorisága, meglehetősen nehéz megmagyarázni jelenlegi tudásunkkal, különös tekintettel arra, hogy az ABO szekrécióra és a gyermekek kariológiai -státuszára összpontosító tanulmányok ritkák. Eredményeink azonban azt mutatták, hogy ez a hatás a vegyes fogazathoz kapcsolódik, vagyis a tejfogak jelenlétéhez. Tekintettel arra, hogy az tejfogak hajlamosabbak a fogszuvasodásra- a zománcréteg alacsonyabb ásványianyag tartalma, morfológiájuk és a szűk interdentalis terek miatt- feltételezhető, hogy az ABO antigének nyálba történő kiválasztása valamilyen kiegészítő védelmet nyújthat a tejfogak számára. Az ABO szekretor státuszának a felnőttkori fogszuvasodásra gyakorolt hatásának elemzésére további vizsgálatok szükségesek.

C. Parodontális státusz és idiopátiás férfi infertilitás közötti kapcsolat

Vizsgálatunkba kilencvenöt idiopátiás meddőségben szenvedő felnőtt férfit vontunk be, hogy megvizsgáljuk a parodontális állapot és a spermiumokra vonatkozó patológias állapotok közötti esetleges összefüggéseket. Nem volt összefüggés a résztvevők rossz parodontális státusza és az idiopátiás pathozoospermia bármely formája között, azaz a rossz parodontális állapotnak nem volt szignifikáns hatása a spermiumok minőségére.

Statisztikai elemzéseink a parodontális állapot fő paramétereiként a BOP és a PD eredményeket tartalmazta: ez a döntés korábbi vizsgálatokra támaszkodott, mivel a BOP a parodontális gyulladás megbízható jelének bizonyult. A ≥ 4 mm PD-t „kritikus szondázási mélység”-nek, míg a kisebb PD-t fiziológiásnak tekintettük. Ezen kívül a BOP és a PD együtt jelentős tényezőnek tekinthetők a parodontitis visszatérésének vagy aktivitásának kockázat becslésében. Vizsgálatunkban a plakk mennyiségét csak a Ramfjord fogakon vizsgáltuk Loe és *mtsai*. (1964) megfigyeléseinek megfelelően. Az ő tanulmányukban a betegek többségében (81%) csak mérsékelt progresszió volt tapasztalható, annak ellenére, hogy a vizsgálati populáció minden egyes tagjára a gyenge a plakk-kontroll és az ínygyulladás volt jellemző. Ezen kívül ez a részleges szájvizsgálat csökkentheti a vizsgálati időt, ami sokkal kényelmesebb a betegek számára, és segít megelőzni a vizsgálók elfáradását. Vizsgálatainkat a jövőben nagyobb populációban is tervezzük elvégezni.

VI. TÉZISPONTOK

a. Fogszuvasodás és a szájhigiéné a gyermekek és a serdülők körében, a szekretor státuszának fényében: A vizsgált mintában a résztvevők 73,0%-a szekretor, a résztvevők kb. 40%-a volt kariesz mentes. A 6-12 éves lányok szignifikánsan jobb szájhigiénés állapotot mutattak az OHI-S mérés alapján a vegyes fogazati csoportban. Az OHI-S és a dmf-t/DMF-T paraméterek közötti kapcsolat csak az maradó fogazattal rendelkezőkben volt szignifikáns.

b. A szekretor státusz hatása a kariesz-kialakulására: A maradó fogazattal rendelkező szekretorok és a nem szekretorok között nem volt statisztikailag szignifikáns különbség a dmf-t/DMF-T értékek között, viszont szignifikáns védőhatást mutattak a vegyes fogazatú szekretorok esetében.

c. Idiopátiás férfi meddőségben szenvedő felnőtt férfi betegek ondó mintáinak elemzése: A vizsgálat kilencvenöt résztvevője közül n=63-ban (66,3%) legalább egy típusú patológiás spermium-paramétert észleltünk.

d. A parodontális állapot hatása az idiopátiás férfi meddőségre: A rossz parodontális állapot nem mutatott szignifikáns összefüggést a spermium-rendellenességekkel (kripto-, asteno- és oligozoospermia), és a kontrollokhoz képest nem mutatott szignifikáns kapcsolatot egyik laboratóriumi spermium-paraméterével sem. A vizsgálati mintánkban az astenozoospermiaiban szenvedő férfiak vizsgálatakor volt a legalacsonyabb a vérzés szondázásra az összes alcsoport közül.

VII. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS, PÉNZÜGYI TÁMOGATÁS

Szeretnék köszönetet mondani a témavezetőimnek, **Dr. Radnai Márta** és **Dr. Rakonczay Zoltán professzoroknak** a lehetőségért, hogy dolgozatom, a kutatási területükön elkészíthettem, a Szegedi Tudományegyetem Fogászati Karának Fogszabályozási és Gyermekfogászati Tanszékén. Ezen kívül köszönetet szeretnék mondani **Dr. Gorzó István professzornak** az értékes tanácsokért és tudományos inspirációkért. Az általuk létrehozott támogató környezet jelentősen hozzájárult a kutatásom sikeréhez.

Szeretném megköszönni **Dr. Nagy Katalin** professzor asszonynak és **Dr. Baráth Zoltán** dékán úrnak a lehetőséget, hogy a Szegedi Tudományegyetem Fogorvostudományi Karán végezhettem kutatómunkámat.

Szeretnék köszönetet mondani **Dr. Boda Krisztinának, Dr. Virág Katalinnak, Dr. Kozinszky Zoltánnak** és **Dr. Braunitzer Gábornak** az adatok statisztikai értékelésével kapcsolatos felbecsülhetetlen munkájáért és tanácsaiért, valamint **Szél Zsuzsannának, Bella Krisztinának, Juhászné Kiss Máriaának, Kiss Évának** és **Varnyú Lenkének, Tóth Erzsébetnek**, akik a páciensekkel kapcsolatos adminisztratív teendőkben segítettek.

Hálás vagyok **Dr. Michele Shedlin professzornak** (New York University School of Nursing) és **Dr. Gajdács Máriaának** (Szegedi Tudományegyetem) a nyelvi lektorálásban nyújtott segítségükért.

A kutatást részben az Egészségügyi Minisztérium RTT248/2009, 2,400 eFt, 2009-2011,3 év. Az ABO Vércsoport antigének és a szekretoros státusz hatása a fogszuvasodásra. The effect of ABO blood type antigens and secretor status on dental caries in children. Témavezető: Dr. Rakonczay Zoltán

VIII. KÖZLEMÉNYEK

I. Pásztor N, **Kárpáti K**, Szöllősi J, Keresztúri M, Kozinszky Z, Gorzó I, Radnai M: Association between periodontal status and idiopathic male infertility. *Journal of Oral Science* 58(2): 247-253, 2016.

IF₂₀₁₇: 0.853, Idézők: 2 (Független idézők: 1)

II. **Kárpáti K**, Braunitzer G, Toldi J, Turzó K, Virág K, Reiche WT, Rakonczay Z, Nagy K: Caries and ABO Secretor Status in a Hungarian Population of Children and Adolescents: An Exploratory Study. *Caries Research* 48(3): 179-185, 2014.

IF₂₀₁₇: 2.281, Idézők: 3 (Független idézők: 3)

ΣIF: 3.134

A disszertációhoz kapcsolódó tudományos előadások: 8

I. **Kárpáti K:** Vércsoportok és az orális egészség összefüggései. A Magyar Tudomány Ünnepe: Fogorvostudományi Szimpózium "Értékkeremtő tudomány". Szeged, Hungary, 21th of October 2019.

II. **Kárpáti K:** Az ABO vércsoport antigének nyálba történő expresszáálásának hatása a fogszuvasodásra. A Magyar Tudomány Ünnepe: A klinikum és a kutatás összekapcsolása a fogorvoslásban. Szeged, Hungary, 25th of November 2013.

III. Pásztor N, **Kárpáti K**, Kozinszky Z, Szöllősi J, Radnai M, Pál A: A férfimeddség és a fogínybetegségek összefüggésének vizsgálata. A Magyar Andrológus Társaság VIII. Kongresszusa. Velence, Hungary, 13-15th of November 2014.

IV. **Kárpáti K:** A vércsoportunktól is függhet, hogy hány szuvas fogunk lesz? SZTE Science Café. Szeged, Hungary, 17th of October 2013.

V. **Kárpáti K**, Pásztor N, Virág K, Gorzó I, Szöllősi J, Pál A, Radnai M. Oral health status of a Hungarian infertile male population. IADR's 10th World Congress on Preventive Dentistry. Budapest, Hungary, 9-12th of October 2013.

VI. Kárpáti K, Toldi J, Turzó K, Rakonczay Z, Nagy K: A szekretor státusz hatása a fogszuvasodásra. Magyar Fogorvosok Egyesülete Árkövi Vándorgyűlése. Pécs, Hungary, 20-22nd of September 2012.

VII. Kárpáti K, Toldi J, Turzó K, Rakonczay Z, Nagy K: Az ABO antigének nyálba történő expresszáálásának hatása a fogszuvasodásra. MFE Magyar Gyermekfogászati és Fogszabályozási Társaság XXI. Szimpózium: V. Tóth Pál Vándorgyűlés. Szeged, Hungary, 7-8th of October 2011.

VIII. Kárpáti K, Toldi J, Turzó K, Rakonczay Z, Nagy K: Effect of ABO antigens' expression into saliva on childhood caries. 45th Meeting of the Continental European Division of the International Association for Dental Research (CED-IADR) with the Scandinavian Division. Budapest, Hungary, 31st of August 2011.

A disszertációhoz nem kapcsolódó közlemények:2

I. Reiche W, Párkányi L, Braunitzer G, Nagy K, Kárpáti K: Oligodontia in a Teenager with Down Syndrome – A Case Study. *Klinische Padiatrie* 227(1): 35-37, 2015.

IF₂₀₁₅: 0.91, Idézők: -

II. Gorzó I, Novák A, Pál E, Battancs E, Kókai E, **Kárpáti K**, Radnai M. Attitude to oral health habits and awareness of caries prevention methods of expecting mothers in Hungary. *Medicine in Evolution* 17(3): 269-276, 2011.

IF₂₀₁₁: -, Idézők: -

Kumulatív IF: 4.044